

1. Referentie

Referentie	Lemmens, M. (2000). <i>Actieonderzoek teneinde trajectwerking en netwerkontwikkeling vanuit de gemeenschapsinstellingen voor minderjarigen te realiseren</i> . Onuitgegeven onderzoeksrapport. K.U.Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, OGJC.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Dit rapport bevat het verslag van de derde fase van het bredere actieonderzoek dat zich richt op de ontwikkeling van trajecten en netwerken vanuit de gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere jeugdbijstand. In deze derde fase van het driejarige actieonderzoek werden twee processen ter ontwikkeling van trajectwerk nader uitgewerkt: een traject met betrekking tot gezinsgericht werken en een traject voor minderjarigen met een psychiatrische problematiek. Dit wordt beschreven in vier hoofdstukken. Een eerste hoofdstuk handelt over de nood aan integrale hulpverlening geformuleerd door de praktijk, het beleid en de onderzoekswereld en dit meer specifiek voor de populatie 'moeilijk te begeleiden minderjarigen'. In hoofdstuk 2 wordt de mogelijkheid onderzocht om een deeltraject te ontwikkelen voor het werken met het gezin in de gemeenschapsinstellingen. Hoofdstuk 3 handelt over de mogelijkheden ter ontwikkeling van een totaaltraject voor minderjarigen met een psychiatrisch probleem die onder andere in de gemeenschapsinstellingen geplaatst werden. Als laatste is er hoofdstuk 4 dat een analyse weergeeft van de groep minderjarigen die voor lange periode of herhaaldelijk geplaatst werden in een gemeenschapsinstelling.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Politie & justitie, welzijn
Trefwoord(en)	Bijzondere jeugdzorg, gemeenschapsinstellingen, gezinsgericht werken, integrale hulpverlening, psychiatrische problemen, trajectwerking

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Ministerie van Cultuur, Gezin en Welzijn
Onderzoeker(s)	Marleen Lemmens OGJC Faculteit Rechtsgeleerdheid K.U.Leuven Hooverplein 10 3000 Leuven Tel: 016/ 32 53 00 Fax: 016/ 32 54 63 http://www.law.kuleuven.ac.be/ogjc/nl/index.html

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	1. Bestaat er een nood aan integrale hulpverlening voor de 'moeilijk te begeleiden minderjarigen' die onder meer in gemeenschapsinstellingen verblijven en wat zijn de mogelijkheden hierbij? 2. Wat zijn de mogelijkheden om een traject met betrekking tot gezinsgericht werken te ontwikkelen binnen de gemeenschapsinstellingen? 3. Hoe kan een traject voor begeleiding van minderjarigen met psychiatrische proble-
-----------------	---

	men ontwikkeld worden?
	4. Bestaat er nood aan differentiatie in het aanbod ten aanzien van de groep langverblijvers en de groep heropnames in de gemeenschapsinstellingen?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks- methode	- Onderzoeksvraag 1: integrale hulpverlening: literatuurstudie kwalitatief onderzoek: mondeling afgenomen interview met open vragen kwalitatief onderzoek: schriftelijke vragenlijst met open vragen - Onderzoeksvraag 2: gezinsgericht werken: literatuurstudie kwalitatief onderzoek: open gesprekken + analyse van de verslagen van ontmoetingsgroepen van ouders en hulpverleners kwalitatief onderzoek: open gesprekken aan de hand van een werkdocument - Onderzoeksvraag 3: Minderjarigen met psychiatrische problemen: literatuurstudie kwalitatief onderzoek: face to face afgenomen interview met open vragen en een telefonische open bevraging - Onderzoeksvraag 4: langverblijvers en heropnames: kwantitatief onderzoek: analyse van de gegevens van de plaatsingen die in de loop van twee jaar beëindigd zijn in de gemeenschapsinstellingen
Onderzochte groep	- Onderzoeksvraag 1: integrale hulpverlening: interviews met sleutelfiguren (geen aantallen vermeld) uit verschillende sectoren die voor 'moeilijk te begeleiden' jongeren belangrijk zijn en waarmee samenwerking wenselijk wordt geacht. De sleutelfiguren worden geselecteerd in functie van hun betrokkenheid (beleids- en praktijkvlak) bij het ontwikkelen van netwerken/samenwerkingsverbanden. Vragenlijst aan 10 regionale overlegplatforms (respons van 9) - Onderzoeksvraag 2: gezinsgericht werken: open gesprekken met 9 stafleden van gemeenschapsinstellingen die met het gezin werken, een gezamenlijk open gesprek met drie consultants van de sociale dienst als vertegenwoordigers van vier arrondissementen (Antwerpen, Hasselt, Ieper en Veurne), 3 jeugdrechters (van de 4) gaven hun opmerkingen bij het verslag van dit open gesprek + analyse van verslagen van ontmoetingsgroepen van ouders met hulpverleners in de regio Kortrijk. Drie open gesprekken aan de hand van een werkdocument met directieleden van de instelling in 'De Zande', met directieleden van de instelling in 'De Kempen' en met het diensthoofd en twee medewerkers van de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, afdeling gemeenschapsinstellingen - Onderzoeksvraag 3: Minderjarigen met psychiatrische problemen: face to face interviews met vijf stafleden van gemeenschapsinstellingen: psychiater van 'De Kempen', psychologen van 'De Markt', 'Beernem' en 'Ruisselede' en de pedagoog van 'De Hutten' + telefonisch interview met de voormalige psychiater van 'Beernem' en 'Ruisselede' + gezamenlijk open gesprek met drie consultants van de sociale dienst als vertegenwoordigers van vier arrondissementen (Antwerpen, Hasselt, Ieper en Veurne), 2 jeugdrechters gaven hun opmerkingen bij het verslag van dit open gesprek + telefonische bevraging van 9 Kinder- en Jeugdpsychiatrische diensten in Vlaanderen, 5 Centra Algemeen Welzijn en drie Centra Geestelijke gezondheidszorg + rondetafelgesprek met de betrokken sectoren - Onderzoeksvraag 4: langverblijvers en heropnames: analyse van de gegevens van de Vlaamse Administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, afdeling BJB, omtrent de 2205 plaatsingen in de 4 afdelingen van de gemeenschapsinstellingen die in 1997 en in 1998 beëindigd zijn + analyse van de gegevens van de registratie van de gemeenschapsinstelling 'De Kempen', omtrent de 1084 plaatsingen die in 1998 en 1999 beëindigd zijn.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

onderzoeksvraag 1: integrale	De nood aan samenwerkingsverbanden voor de integrale hulpverlening voor moeilijk te begeleiden minderjarigen wordt erkend. In het bijzonder het belang van intersectorale sa-
---------------------------------	---

hulpverlening	samenwerking wordt erkend maar omwille van het ontbreken van de noodzakelijke randvoorwaarden, namelijk aangepaste reglementering, financiering en ondersteuning, blijft concrete samenwerking uit. In de praktijk worden al eerste stappen naar samenwerking gezet. De samenwerking richt zich echter vooral naar de eigen sector en de eigen regio.
onderzoeksvraag 2: gezinsgericht werken	De algemene tendens bestaat erin de term 'gezin' te verruimen tot 'de leefwereld van de minderjarigen' of 'de context van de minderjarigen'. Ook in dit onderzoek wordt de term in verruimde betekenis gebruikt. Het is noodzakelijk dat de draagkracht van de gezinnen vergroot wordt en/of de draaglast verminderd wordt, zeker bij plaatsingen op basis van 'een problematische opvoedingssituatie'. In de praktijk hebben de meeste voorzieningen van de Bijzondere jeugdbijstand in Vlaanderen aandacht voor het gezin tijdens de begeleiding van de minderjarigen. Toch verschilt het aanbod sterk van instelling tot instelling. Factoren, eigen aan de instelling, beïnvloeden de concrete gezinswerking, met name de interne beleidsvisie, de mate van geslotenheid/openheid, de aanwezige infrastructuur en de personeelsomkadering. Differentiatie en individualisering met betrekking tot gezinsgericht werken in de Bijzondere jeugdbijstand zou een goede zaak zijn want differentiatie werkt 'zorg op maat' in de hand. Op basis van de literatuur en de gesprekken met het praktijkveld kan aangenomen worden dat een optimale gezinsgerichte werking maar tot stand kan komen door middel van het concretiseren van de beleidsvisie in een concreet werkmodel.
onderzoeksvraag 3: minderjarigen met psychiatrische problemen	Er is nood aan een gespecialiseerd aanbod. In de bestaande praktijk zijn er ook heel wat problemen in de huidige doorverwijzingspraktijk, het gebrek aan multidisciplinaire diagnose, de beperkte samenwerking tussen sectoren en het gebrek aan differentiatie in het aanbod. Op langere termijn moet er aandacht uitgaan naar een integrale jeugdzorg met multidisciplinaire toegangspoort en op korte termijn naar het exploreren van time-outmogelijkheden tussen de gemeenschapsinstellingen en de residentiële jeugdpsychiatrie en het exploreren van de mogelijkheden van de samenwerking met de Centra Geestelijke Gezondheidszorg.
onderzoeksvraag 4: langverblijvers en heropnames	Er is nood aan doorstroming vanuit de gesloten afdeling naar de halfopen en eventueel andersom. Er werd ook vastgesteld dat het werken met een modulesysteem in de gemeenschapsinstellingen aangewezen is omwille van het aanzienlijk percentage heropnames. Sommige minderjarigen verblijven langer dan 6 maanden in een instelling. Deze minderjarigen worden geruime tijd afgesloten van de maatschappij waardoor het werken aan reïntegratie en het aanbieden van nazorg een belangrijk preventief effect kunnen hebben op eventuele heropname.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Van Welzenis, I. (1997). Een mogelijke nieuwe richting voor de gesloten gemeenschapsinstellingen. *Pretekst*, 15, 3-7.

Van Welzenis, I. (1997). Gesloten instellingen binnenstebuiten. *Agora*, 4, 31-36.

Van Welzenis, I. (1997). De knelpunten van de Vlaamse gesloten instellingen voor meisjes en jongens. Restrictief plaatsen, *Perspectief*, 6, 10-12.

Van Welzenis, I. (1997). De twee gesloten gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand in Vlaanderen, *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, (207), 31-38.

Van Welzenis, I. (1998). Huisonderwijs in de gesloten gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand. *Welwijs*, 1, 11-14.

Van Welzenis, I. (1999). Onderwijs in gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand. Algemeen Huisonderwijs. *Handboek Leerlingenbegeleiding*, 1/1-1/14.

Van Welzenis, I. en Lemmens, M. (1997) Gesloten gemeenschapsinstellingen binnenstebuiten (Deel 1: De huidige gesloten instellingen voor jongens en meisjes in Vlaanderen). Onuitgegeven onderzoeksrapport. OGJC, K.U.Leuven.

Van Welzenis, I. en Lemmens, M. (1997). Gesloten gemeenschapsinstellingen binnenstebuiten (Deel 2: Gesloten instellingen voor jongens en meisjes buiten de Vlaamse grenzen). Onuitgegeven onderzoeksrapport. OGJC, K.U.Leuven.

Van Welzenis, I. (1997). Gesloten gemeenschapsinstellingen binnenstebuiten (Deel 3: Empirisch onderzoek naar gesloten instellingen voor jongens en meisjes in binnen- en buitenland). Onuitgegeven onderzoeksrapport., OGJC, K.U.Leuven.

Van Welzenis, I. (1997). Gesloten gemeenschapsinstellingen binnenstebuiten (Deel 4: Een ideaal model voor de gesloten instellingen voor jongens en meisjes in Vlaanderen). Onuitgegeven onderzoeksrapport. OGJC, K.U.Leuven.

Van Welzenis, I. (1997). Gesloten gemeenschapsinstellingen binnenstebuiten. Samenvatting. Onuitgegeven onderzoeksrapport. OGJC, K.U.Leuven.

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

Dit breder actieonderzoek richt zich op de ontwikkeling van trajecten en netwerken vanuit de gemeenschapsinstellingen voor Bijzondere jeugdbijstand. Dit onderzoeksrapport handelt omtrent de derde fase van het onderzoek. Hierin werden twee trajecten nader bekeken: een traject met betrekking tot gezinsgericht werken en een traject voor minderjarigen met een psychiatrische problematiek.

Als eerste werd de nood aan integrale hulpverlening geformuleerd door de praktijk, het beleid en de onderzoekswereld en dit meer specifiek voor de populatie 'moeilijk te begeleiden minderjarigen' bekeken. Deze wordt algemeen ondersteund door recente literatuur en recente beleidsontwikkelingen. Tevens verschillende contactpersonen uit diverse sectoren gaven aan dat zij graag een betere samenwerking willen. De regionale overlegplatforms Bijzondere jeugdbijstand vormen een eerste mogelijkheid.

Ten tweede wordt de mogelijkheid onderzocht om een deeltraject te ontwikkelen voor het werken met het gezin in de gemeenschapsinstellingen. Zowel uit literatuur als uit praktijk blijkt dat hier nood aan is. Het concrete voorstel van een werkmodel wordt positief onthaald door de praktijk.

Als voorlaatste worden de mogelijkheden ter ontwikkeling van een totaaltraject voor minderjarigen met een psychiatrisch probleem die onder andere in de gemeenschapsinstellingen geplaatst werden, bekeken. Deze groep krijgt momenteel nog te weinig specifieke aandacht. De mogelijkheden om eventueel via jeugdpsychiatrie of/en gemeenschapsinstellingen te werken wordt bekeken. Hieruit blijkt dat er voor en nadelen zijn aan beide.

Als laatste is er een analyse van de groep minderjarigen die voor lange periode of herhaaldelijk geplaatst werden in een gemeenschapsinstelling. Hier wordt bekeken of een modulesysteem dat toelaat om meer op maat en maatschappijgericht te werken een oplossing kan bieden.